

Çocuk Edebiyatı ve Kültürü

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

---

2. Baskı

 PEGEM
AKADEMI

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

ÇOCUK EDEBİYATI VE KÜLTÜRÜ

ISBN 978-605-318-347-1

DOI 10.14527/9786053183471

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2016, Ankara

2. Baskı: Eylül 2018, Ankara

Yayın-Proje: Ayşe Açıkgöz

Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım

Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1

İskitler/ANKARA

Tel: 0312-3411020

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 26062

iletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

*Bu kitap hocam Prof. Dr. Ahmet Kırkkılıç'a
saygıyla ithaf olunmuştur.*

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

Prof. Dr., Erzurum / Tortum'da doğdu. İlk ve ortaokulu burada bitirdikten sonra, Erzurum Lisesi'nden mezun oldu. Yükseköğrenimini Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesinde tamamladı. MEB bünyesinde 10 yıl öğretmen olarak çalıştı. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans (2001) ve doktora (2005) yaptı. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümüne yardımcı doçent olarak atandı (2006). Türkçe eğitimi doçenti oldu (2011). ABD / Ohio Kent State Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulundu (2013). Yıldız Teknik Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümüne geçti (2014). Türkçe eğitimi profesörü oldu (2017). Okuma Eğitimi (4. baskı, 2018), Çocuk Edebiyatı ve Kültürü (2. baskı, 2018), Masalın Sesi (2. baskı, 2012), Yazılı Anlatım El Kitabı (4. baskı, 2017, S. Urgan ile birlikte) ve Çocuk Edebiyatında Türler (2009, S. Urgan ile birlikte) adlı kitapları yazdı. Dr. Lütü Sezen'e Armağan (2016) adlı kitabın editörlüğünü yaptı. Yurtiçi ve yurtdışı kongrelerde bildiriler sundu, ulusal ve uluslararası dergilerde makaleleri yayımlandı. Hâlen Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitimi Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü öğretim üyesidir. Kurucusu olduğu Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ile Türkiye Eğitim Dergisi'nin editörlüğünü yapmaktadır.

SÖZ BAŞI

*Bir çocuğun en çok ihtiyaç duyduğu şey
yine bir çocuktur.*

Mustafa Kutlu

Çocuk ve onun eğitimi toplumun geleceği açısından son derece önemlidir. Gelecekle ilgili umutlarımızın güçlü olması için öncelikle çocuklarımızın zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bunun için başta çocukluk dönemi olmak üzere bebeklik hatta anne karnından başlayıp yükseköğrenim sonuna kadar bireye sunulan eğitim imkânları millet ve medeniyetin şekillenmesi açısından büyük önem kazanmaktadır. Bu yönüyle bakıldığında bugünün çocuklarını ve gençlerini ülkemizin geleceği olarak görüp kültür ve medeniyetimiz çerçevesinde şahsiyet ve sorumluluk sahibi iyi insanlar olmalarını sağlayacak, Türkiye'nin meselelerine çareler bulacak ve Türk kültürüne büyük eserler kazandıracak bir bilinçle yetiştirmek milli bir dava olmalıdır.

Çocuk edebiyatı terimi, geçtiğimiz yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve “hedef kitle olarak çocuğu alan bir duyarlılığın ifade biçimi” anlamında kullanılmıştır. Alan olarak, gelişme ve yetiştirme çağındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen bu edebiyata çocuk edebiyatı denilmiştir. Temel kaygısı çocuğa görelilik olan bu edebiyat alanı, eğitici yönüyle öne çıkmaktadır. Doğrudan doğruya çocuğu eğitmek amacıyla vücuda getirilmese de, çocukta olumlu etki ve izlenimler bırakmayı hedefler. Duyuş, sezis ve davranış yönünden olumlu değişimlere sebep olur. Çocuğun dil gelişiminde önemli rol oynar. Hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirir.

Edebiyat, çocuğun zevk ve güzellik duygusu bakımından gelişmesine zemin hazırlar ve onu eğlendirme işlevi görür; ona hayatı, insanı ve çevreyi tanıma imkânı sağlar. Çünkü edebî metne yansıyan, yaşanan hayatın bir benzeridir. Çocuk, kendisi için oluşturulan edebiyat eserinde, yaşadığı ortamın bir benzerini bulur. Yazılanla yaşanan arasında ilişkiler kurma, karşılaştırmalar yapma fırsatı yakalar. Çocuğa eğitim verirken onun kavrayışını, duyuşunu, söz varlığı kapasitesini, duygu ve hayal dünyasını göz önünde bulundurmak gerekir. Edebiyatın yanında “çocuk edebiyatı” diye bir alt sınıfl andırılmaya gidilmesinin sebebi ve amacı da budur. Çocuk eğitimi ve çocuk edebiyatı ilişkisi, çocuğa duyuş ve kavrayış derecesine göre seslenmeyle onu kapasitesine göre eğitime noktasında belirir.

Edebiyatta eskiden beri “çocuk” bir konu olarak ele alınmış ancak bu eserlerin çoğu çocuklar için değil büyükler üzerine yazılmıştır. Dolayısıyla çocuk edebiyatı ya da çocuklar için edebiyat, çocuğun seviyesine uygun olan, duygu, hayal ve fikir bakımından gelişmesine katkıda bulunan edebî yönünü zenginleştiren, estetik değeri ağır basan, lirik ve didaktik eserlerden oluşmalıdır.

Çocuğun, kitapla tanışması, aynı zamanda edebiyat dünyasına adım atmasıyla gerçekleşir. Kitaplar, çocuğa sihirli bir dünyanın kapılarını açar. Yaşadığı dünyanın dışında yeni bir evrenle tanışma imkânı sunar. Hayal dünyasını zenginleştirir. Kitap, çocuk için bir rehberdir. İşte bu yönüyle seçilen veya çocuğa sunulan etkili

olması gerekir ki verimli sonuçlar elde edilebilsin, çocuğun kişisel ve zihinsel yeterliliği gerçekleştirilebilsin. Bunun için öncelikle çocuk edebiyatının ülkemizde daha önemli ve değerli hale getirilmesi sağlanmalıdır. Bunun ilk adımı da bu alanın bir bilim dalı haline getirilmesi ve bu alanda araştırmacıların yetiştirilmesi olabilir. Ayrıca bu alanda nitelikli edebi eser üretilmesi özendirilmelidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk duyarlılığıyla örülmüş, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinlerdir. Muhatap ise öncelikle çocuktur. Bundan söz konusu alana giren metinleri çocuklar dışında hiç kimsenin okuyamayacağı anlamı çıkarılmamalıdır. Zira nitelikli bir çocuk edebiyatı ürününden yetişkinler de zevk alabilir. Önemli olan duyarlılığın doğallığı, dilin güzelliği, metnin sağlamlığı, konunun çocuğa göreliği, kurgunun çekiciliği ve serüvenin akıcılığıdır.

Edebiyatın pek çok türü (masal, şiir, hikâye, roman, tiyatro, fabl, efsane, biyografi, gezi yazısı ve fıkra vb. gibi) bu alanda kullanılabilir. Bu türlerin herbirinin çocuk için ayrı bir yere sahip olduğu bilinmelidir. Sözelimi en genel manada masallar, bir taraftan çocuğun duygu ve hayal gücünü geliştirirken diğer taraftan çocuğa iyilik-kötülük, güzellik-çirkinlik gibi kültürel ve ahlaki değerlerin kazandırılmasına yardımcı olur. Romanlar, çocukların ve gençlerin hayatı ve insanı tanımalarına katkı sağlar. Fıkralarsa çocukların olaylardan ders almasına, meselelere farklı bakış açıları ile bakmasına ve hayal güçlerini zenginleştirmesine yardımcı olur.

Elinizdeki kitabı önce alandaki boşluğu doldurmak amacıyla kıymetli dostum ve meslektaşım Prof. Dr. Suat Ugan ile birlikte “Çocuk Edebiyatında Türler” olarak hazırladık. Ancak yayıncıyla ilgili birtakım sebepler yüzünden hedef kitleye yeterince ulaşamadı ve dolayısıyla işlevini görememiş oldu. Bir taraftan bize göre kıymetli olan bu malzemelerin kaybolup gitmemesi diğer taraftan hocamıza ithafımızın yerini bulması açısından kitabı yeniden düzenleyerek yayımlamayı gerekli gördük. Kitabın bu yeniden hazırlanma serüveni sürerken kıymetli dostumla bu defa, alanın ihtiyacı yüzünden, iki ayrı eser olarak çıkmasına karar verdik.

Bu eserde çocuk edebiyatıyla ilgili iki önemli mesele, akademik düzeyde, ilk kez ele alınmıştır: Estetik ve medya. Diğer konularda da yeni şeyler söylemeye gayret gösterdiğimizi bilmenizi isterim. Hâsılı kelimelerimizde henüz gelişmesini devam ettirmekte olan “çocuk edebiyatı kültürü”ne bir nebze de olsa katkıda bulunduysak ne mutlu bize...

Her yeni çalışmada olduğu gibi bizim çalışmamızda da eksikler olacağı muhakkaktır. Bize bildireceğiniz öneri ve eleştirilerle eserimizi daha da geliştireceğiz.

Faydalı olması dileğiyle...

Aralık 2015

Davutpaşa/İstanbul

İçindekiler

Söz Başı	v
Çocuk ve Edebiyat	1
Çocuk Edebiyatının Gelişimi	5
Çocuk Edebiyatı ve Aile	15
Çocuk Edebiyatı ve Estetik	27
Çocuk ve Medya	37
Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü	41
Çocuk Kitapları	45
Çocuk Edebiyatının Kaynakları ve Türleri	55
Masallar	57
Hayvan Masalı (Fabl)	75
Fabl Örnekleri	79
Fıkra	85
Tekerlemeler	93
Tekerleme Örnekleri	94
Şiir	99
Hikâye (Öykü)	107
Roman	123
Roman Türünden Örnekler	129
Atasözleri	135
Gezi Yazısı	143
Anı (Hatıra)	153
Anı Örnekleri	156
Günlük	161
Yaşam Öyküsü [Biyografi]	167
Tiyatro	173
Kaynakça	181
Dizin	193

